

11. Cherkasov A.V. Formuvannya motyvatsiynoho mekhanizmu v systemi upravlinnya personalom pererobnykh pidpryyemstv APK : avtoreferatdys. ... kand. ekon. nauk ; spets. : 08.00.04 – Ekonomika ta upravlinnya pidpryyemstvamy / A.V. Cherkasov. – Luhans'k : Luhans'kyu natsional'nyy ahrarnyy universytet, 2010. – 20 s.
12. Yankovs'ka O.I. Efektyvnist' diyal'nosti pryvatnykh sil's'kohospodars'kykh pidpryyemstv Zhytomyr's'koyi oblasti zalezno vid stupenya yikh zaluchennya do innovatsiynoho protsesu / O.I. Yankovs'ka // Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu. – 2011. – № 1. – S. 122–126.
13. Barbuto, J. Development of new scales to measure an integrative taxonomy of motivation sources / J. Barbuto, R. Scholl (1999) // Psychological Reports, 82, 1087-1098/ ARD Journal Series # 12159.

Ulyanova, V.C. Analysis of sources of farm workers' work motivation. The investigation conducted by the author found low farm workers' motivation, which necessitates the development and use of new internal processes-focused farm workers' motivation mechanisms. The author discusses the levels of farm workers' motivation sources, the effects of different farm work incentives on farm workers' motivation source levels and the relationship between the farm workers' motivation source levels and the farm workers' status. It was found that farm workers' motivation source levels had relationship with the terms of farm workers' employment. Farm workers had each motivation source highly developed. However, some of hired farm workers' motivation sources were shown to be at low levels, including their external self-concept, internal self-concept and goal internalization. It was shown that farm work was polymotivated, i.e. it was based on the different group motives which were interconnected and complementary. The author proposes to increase the levels of farm workers' motivation sources by means of special psychological technologies.

Keywords: agricultural work motives, sources of work motivation, farm.

Відомості про автора

Ульянова Вікторія Сергіївна, аспірантка лабораторії організаційної та соціальної психології Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України, м. Кривий Ріг, Україна.

Uljanova, Viktorija Sergiivna, esperanto, Laboratory of organizational and social psychology, G.S. Kostyuk Institute of psychology of NAES of Ukraine, Krivoy Rog, Ukraine.

E-mail: vikuli222@gmail.com

Отримано 11 вересня 2017 р.
Рецензовано 19 вересня 2017 р.
Прийнято 25 вересня 2017 р.

УДК 005.966:174:124.2

Шевченко Н.Ф., Швігл О.В.

АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ «КАР'ЄРА» В ТЕОРІЯХ ЗАРУБІЖНИХ НАУКОВЦІВ

Шевченко Н.Ф., Швігл О.В. Аналіз поняття «кар'єра» в теоріях зарубіжних науковців. В статті представлено результати теоретичного аналізу проблеми професійної кар'єри в теоріях зарубіжних науковців. Показано вплив культурно-історичного середовища та особистісної активності на вибір певної кар'єрної траєкторії. На основі аналізу теорій зарубіжних науковців визначено основні підходи до розуміння феномену кар'єри: змістовний; процесуальний; статусний; рольовий; ціннісний; особистісно-професійний; біографічний; акмеологічний. Показано провідну роль ціннісно-сислової сфери особистості у виборі власного кар'єрного та життєвого шляху, вектору розвитку кар'єри і самореалізації в професійній діяльності. Кар'єру визначено як самореалізацію та самоактуалізацію особистості в професійній діяльності.

Ключові слова: кар'єра, ціннісно-сислова сфера, особистісні цінності та смисли, професіоналізм, самореалізація.

Шевченко Н.Ф., Швігл А.В. Анализ понятия «карьер» в теориях зарубежных ученых. В статье представлены результаты теоретического анализа проблемы профессиональной карьеры в теориях зарубежных ученых. Показано влияние культурно-исторической среды и личностной

активности на выбор определенной карьерной траектории. На основе анализа теорий зарубежных ученых определены основные подходы к пониманию феномена карьеры: содержательный; процессуальный; статусный; ролевой; ценностный; личностно-профессиональный; биографический; акмеологический. Показана ведущая роль ценностно-смысловой сферы личности в выборе собственного карьерного и жизненного пути, вектора развития карьеры и самореализации в профессиональной деятельности. Карьера определена как самореализация и самоактуализация личности в профессиональной деятельности.

***Ключевые слова:** карьера, ценностно-смысловая сфера, личностные ценности и смыслы, профессионализм, самореализация.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасні умови розвитку суспільства сприяли ціннісній переорієнтації, пов'язаній з приходом «культури успіху», яка є характерною для західних країн. У новому українському суспільстві «робити кар'єру» стало не тільки можливим, а й необхідним, щоб вважатися і вважати себе успішною людиною. Образ успішної забезпеченої людини, який пропагується в ЗМІ і в той же час не має власної культурно-історичної основи, викликає в сучасній молоді бажання мати високий статус і легкі гроші, яке не підкріплене прагненням розвивати відповідні професійні компетенції. Стосовно цього дослідницький інтерес викликає уявлення сучасного студентства щодо свого кар'єрного розвитку, в якій мірі молоді люди усвідомлюють стратегії власної кар'єрної спрямованості, цінності і смисли, на яких вона заснована.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняними науковцями вивчалися специфіка підготовки студентів до майбутньої професійної кар'єри [5], уявлення аспірантів про сутність майбутньої професійної кар'єри [6], кар'єрна спрямованість студентів технічних спеціальностей [10], кар'єрні очікування фахівця [15], формування кар'єрних стратегій студентів [17], практика розвитку професійної кар'єри в організаціях освіти [20].

Зарубіжними науковцями досліджено чинники успішного розвитку індивідуальної кар'єри [1; 9], становлення і розвиток особистості в ході кар'єрного просування [4; 7; 8], професійне самовизначення [12].

Водночас, недостатньо розробленою залишається проблема змісту професійної кар'єри з позиції ціннісно-сислової сфери особистості, зокрема, взаємозв'язок кар'єри з ціннісними, самоактуалізаційними, смисложиттєвими та рефлексивними характеристиками особистості. Зазначене вимагає аналізу наукових підходів до визначення та дослідження кар'єри у ціннісно-сислово-смісловому контексті.

Метою статті є висвітлення результатів теоретичного аналізу проблеми кар'єри в теоріях зарубіжних науковців.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. Згідно з культурно-історичною парадигмою [14; 16], процес осмислення життя, вибір цінностей і побудова кар'єри не є результатом тільки індивідуального розвитку, а опосередкований соціальними уявленнями, цінностями, нормами і стандартами, що транслиються товариством і референтними групами. Їхній зміст обумовлений історичним етапом, культурою і соціальними настановами того суспільства, в якому перебуває індивід. Як наголошував О.А. Потебня [14], психічний розвиток культурної людини відбувається шляхом присвоєння суспільної свідомості – соціальних уявлень, мови, ідеалів, норм, традицій, оцінок, які зберігаються в культурі певного народу і які при переході у внутрішній план формують психіку конкретної людини. За Г.Г. Шпетом [16], людство в процесі свого розвитку створило новий, соціально-культурний світ, який існує окремо від природного світу, а соціальне буття перетворює людину на соціальну особистість, поведінка якої наділяється соціальним змістом і слугує певним знаком одночасно для інших людей і для неї самої.

З позиції культурно-історичного підходу вважається, що усвідомлення і осмислення особистісного потенціалу, своїх якостей, здібностей і схильностей опосередковане соціальними уявленнями, зразками, настановами і стереотипами, які транслиються суспільством. Цей опосередкований вплив позначається на виборі професії, кар'єрній спрямованості, шляхах

побудови індивідуальної кар'єри, тобто на виборі кар'єрної траєкторії, які, в свою чергу, наповнюються особистісним змістом і змінюються в системі особистісних цінностей і смислів. Іншими словами, приймаючи тезу про культурно-історичну обумовленість вибору професії і кар'єрної спрямованості, не варто нівелювати активність самої особистості. Розуміння цих процесів як професійного самовизначення акцентує увагу на особливому характері активності самої людини в них, взаємодії суб'єкта зі світом [1].

Соціальна ситуація сучасного суспільства не тільки істотно змінила багато соціальних уявлень та ціннісних орієнтирів, але і принесла з собою неоднозначне, а іноді й амбівалентне ставлення до багатьох цінностей і норм, зокрема – цінностей та смислів кар'єри. Зазначене вимагає аналізу наукових підходів до визначення та дослідження кар'єри у ціннісно-смысловому контексті.

У західній психології було визначено такі підходи до вивчення професійної кар'єри: в рамках психоаналітичної парадигми – теорія походження професійних інтересів, концепція «розвивальної перспективи»; в рамках теорії особистісних рис – теорія «приспособлення до роботи», теорія вибору кар'єри; в рамках біхевіоральної орієнтації – концепція «підкріплення» і теорія соціального навчання [19].

У 50-х рр. ХХ ст. найбільш популярною зарубіжною теорією професійного розвитку була визнана модель Д. Сьюпера [8], яка не втратила свою актуальність і на сьогодні. На думку автора, у кожної людини є здібності, спонукання, мотиви і цінності, якими вона не може поступитися, здійснюючи вибір кар'єри. В цьому плані Д. Сьюпер був одним з перших, хто заговорив про кар'єрні орієнтації як про смисли, які особистість прагне реалізувати при виборі і побудові своєї кар'єри, і про сукупність настанов, пов'язаних з професійним досвідом і професійною активністю. У професійних вподобаннях і обраному типі кар'єри, за Д. Сьюпером, вбачається спроба людини відповісти на питання: «Хто я?». При цьому індивід часто реалізує свої кар'єрні орієнтації неусвідомлено.

Серед західних концепцій однією з найпопулярніших в нашій країні також є типологічна теорія Дж. Холланда, згідно з якою процес професійного розвитку передбачає, по-перше, визначення самим індивідом певного особистісного типу, по-друге, пошук професійної сфери, яка відповідає певному типу, і по-третє, вибір одного з чотирьох кваліфікаційних рівнів цієї професійної сфери, що визначається розвитком інтелекту і самооцінки [8].

Останнім часом уявлення про сутність кар'єри були доповнені концепцією «поліваріативності кар'єри» Д. Холла і Ф. Мірвіса [21]. Замість традиційної моделі кар'єри як лінійно-послідовного просування від нижчих до вищих посадових позицій в організаційній ієрархії, концепція поліваріативної кар'єри припускає можливі піки і спади, тимчасові повернення на попередній рівень, зміни виду діяльності. Кар'єра кожної людини розглядається як унікальна і неповторна, а працівник, який претендує на успіх, повинен володіти не тільки набором конкретних навичок і умінь, але і мета-вміннями: здатністю швидко адаптуватися до часто мінливих умов організаційної середовища і до ефективного самонавчання. Поліваріативна кар'єра – це сукупність всіх ситуацій вибору векторів професійного і посадового просування, а критерій успішності кар'єри – інваріантний, оскільки вирішальне значення має суб'єктивне усвідомлення людиною своєї успішності («психологічний успіх»), а не зовнішні атрибути успіху, знаки і позначки.

Відповідно до теорії Е. Шейна [18], планування і побудова кар'єри – це процес повільного розвитку професійної «Я-концепції» і самовизначення з урахуванням власних здібностей, мотивів, потреб, відносин і цінностей. Центральним конструктом його теорії виступає поняття «якір кар'єри» (кар'єрний ключовий момент) – важливий компонент Я-концепції, який представляє значущі для особистості інтереси або цінності, від яких вона не відмовиться в ситуації вибору. Якорі кар'єри формуються в процесі соціалізації в результаті накопичення професійного досвіду в початкові роки розвитку кар'єри і виконують функції управління, стабілізації і інтеграції індивідуальної кар'єри протягом усього життя. Концепція Е. Шейна спирається на розширене розуміння кар'єри, характерне для західної психології, що відображає місце праці в житті людини в цілому і включає різні форми ставлення до праці.

Розглянемо підходи до вивчення кар'єри, у яких більш детально розкрито психологічний зміст кар'єри. Так, О.О. Бодальов і Л.О. Рудкевич [2] в якості психологічних компонентів поняття «кар'єра» розглядають: характер цілей, які ставить людина, включаючись до соціально значущої діяльності; систему мотивів, які спонукають людину; ступінь актуалізації здібностей фахівця.

Велике значення в психології праці та кар'єри мають уявлення Е.Ф. Зеєра [4], засновані на розумінні особистості як суб'єкта соціальних відносин і активної діяльності. У структурі особистості як суб'єкта професійної діяльності науковець виділив 4 компонента: спрямованість, яка характеризується системою домінуючих мотивів, ціннісними орієнтаціями, професійною позицією, соціально-професійним статусом; професійна компетентність; система професійно-важливих якостей та психофізіологічних властивостей.

Змістовним орієнтиром у світі професій є уявлення Є.О. Климова [7]. Згідно з його концепцією, до змісту поняття «професіоналізм» поряд з високим рівнем знань, умінь і результатів людини в цій галузі діяльності слід включити певну системну організацію її свідомості і психіки, що містить такі компоненти: властивості людини як суб'єкта діяльності (образ світу, спрямованість, ставлення до зовнішнього світу, особливості саморегуляції, креативність, інтелектуальні риси індивідуальності); прaxis та гнозис професіонала; інформування, знання, досвід, культура професіонала; психодинаміка емоційних процесів і психічних станів; осмислення питань своєї віково-статевої приналежності у зв'язку з вимогами професії. Без зазначених складових високі результативні досягнення професіонала є неможливими.

Значний внесок у дослідження означеної проблематики зроблено Л.М. Мітіною. Згідно з концепцією вченої, професійний розвиток – це зростання, становлення, інтеграція і реалізація в професійній праці професійно значущих особистісних якостей і здібностей, професійних знань і умінь, але, головне, – як активне якісне перетворення людиною свого внутрішнього світу, що приводить до принципово нового його строю і способу життєдіяльності – творчої самореалізації в професії [12]. З цих позицій професійний розвиток (саморозвиток) виступає процесом конструювання людиною своєї суб'єктності, свого образу світу, своєї Я-концепції, себе в професії і проходить три стадії: самовизначення, самовираження і самореалізацію.

Я.О. Чернишов виділив три простори в структурі кар'єри, які одночасно виступають і в ролі її компонентів: особистісний (особистісні характеристики і потенціал), професійний (професійна спільність; система професійно-етичних норм, традицій; галузь докладання зусиль; набір професійних компетенцій) і соціокультурний (престиж, мода, культурні зразки кар'єри) простори, які є взаємопов'язаними і взаємопроникаючими. Стосовно цього кар'єра розуміється як діалог людини і професії в соціокультурному просторі [19].

У дослідженнях багатьох авторів розглянуто проблеми успішності ефективності, результативності, продуктивності кар'єри. В цілому дослідники [1; 3; 7; 19] виділяють два критерії успішної кар'єри: об'єктивний і суб'єктивний. З точки зору об'єктивного критерію, процес кар'єрного зростання можна оцінити за двома базовими параметрами: рух всередині організації і всередині професії. Критерієм особистісної, суб'єктивної успішності може бути власна думка людини про те, чи досягла вона того успіху, до якого прагнула. Процеси особистісної та професійної самореалізації знаходяться в постійній динамічній взаємодії (від гармонійного поєднання до конфлікту). Показниками особистісної самореалізації може виступати досягнення значущих цілей, усвідомлення і реалізація провідних цінностей і смислів, а в якості об'єктивного показника професійної самореалізації може бути кар'єрне зростання.

Д.Н. Завалішина [3] виділила два рівні професіоналізму – специфічний і неспецифічний. Специфічний рівень утворюють психічні властивості, які забезпечують ефективність конкретної професійної діяльності. Під неспецифічним рівнем розуміють психологічні якості, які визначаються загальним характером життєдіяльності людини: цінності, здатність до самоаналізу, самопізнання і вибудовування оптимальної траєкторії життєвого шляху і професійного і кар'єрного розвитку, мета-вміння як інваріанти професіоналізму (здатність до навчання, самоаналізу та рефлексії; висока адаптивність і самоефективність).

За підсумками теоретичного аналізу проблематики вивчення кар'єри зарубіжними дослідниками можна виокремити основні підходи до розуміння кар'єри: 1) змістовний: кар'єра як рід занять, професія; 2) процесуальний: кар'єра як професійне просування; кар'єра як посадове просування; 3) статусний: кар'єра як індикатор успішності індивіда; 4) рольовий: кар'єра як соціальна роль, яка відповідає соціальним очікуванням (стандартам успішності); 5) ціннісний: кар'єра як узгодженість особистих і суспільних потреб, цілей, цінностей, інтересів; 6) особистісно-професійний: кар'єра як процес професійного самовизначення; 7) біографічний: кар'єра як індивідуальний трудовий шлях людини; кар'єра як «життя в цілому»; 8) акмеологічний: кар'єра як процес реалізації людиною себе, своїх можливостей в умовах професійної діяльності.

Розгляд наукових підходів до визначення поняття «кар'єра» дозволяє вважати професіоналізм важливою, проте не єдиною детермінантою успішного професійного та особистісного розвитку, пов'язаного з кар'єрним просуванням. Професіоналізм, на думку Р.Л. Кричевського [9], є особливою якісною характеристикою особистості: тільки реалізуючи себе як суб'єкта життєдіяльності і свого життєвого, зокрема, професійного і кар'єрного шляху, людина виступає справжнім творцем свого «акме». Процес становлення професіоналізму упродовж усього життя людини розглядається як спосіб її самореалізації, становлення суб'єктності. А отже, побудова кар'єри – це не просто здійснення професійної діяльності. Кар'єра є професійною самореалізацією, самоактуалізацією в професійній діяльності. Така думка відображена в роботах А. Маслоу та К.К. Платонова, де професійна самореалізація розкрита через «захопленість значущою роботою» [11] та через покликання, в якому поєднуються інтерес до певної діяльності, прагнення її здійснювати і правильна самооцінка здібностей до неї [13]. При такому розумінні феномена кар'єри посадове зростання суб'єкта виступає не самоціллю, а одним зі способів, варіантів і засобів самореалізації, до числа яких можна віднести й професійне самовдосконалення, втягнуте в процес виконання складніших професійно-трудова завдань, насичення їх елементами творчості.

Висновки. Опосередкований вплив культурно-історичної середовища позначається на виборі професії, кар'єрній спрямованості, шляхах побудови індивідуальної кар'єри, які, у свою чергу, наповнюються особистісним змістом і переломлюються в системі особистісних цінностей і смислів. В теоріях зарубіжних науковців особлива увага приділяється питанням реалізації людиною стратегій саморозвитку в професії і кар'єрі завдяки осмисленню особистої кар'єрної спрямованості, усвідомленню прийняттю особистісних цінностей, створенню власної системи ціннісних та смисложиттєвих орієнтацій. За підсумками аналізу теорій зарубіжних науковців визначено основні підходи до розуміння феномену кар'єри: змістовний; процесуальний; професійне просування; посадове просування; статусний; рольовий; ціннісний; особистісно-професійний; біографічний: кар'єра як індивідуальний трудовий шлях; кар'єра як «життя в цілому»; акмеологічний.

Перспективи подальших досліджень з цього напрямку. Перспективним напрямом розробки наукової проблематики вважаємо вивчення ціннісно-смислового змісту та динаміки кар'єрної спрямованості у студентів різних спеціальностей; розробка та впровадження програми розвитку кар'єрної спрямованості студентської молоді.

Список використаних джерел

1. Богатырева О.О. Личностные факторы профессиональной самореализации : автореф. ... дисс. канд. психол. наук : 19.00.01 / Богатырева Ольга Олеговна ; Психол. ин-т Рос. акад. образования. – М., 2009. – 25 с.
2. Бодалев А.А. О содержании и наполнении понятия карьера и ее вариантах. Как становятся великими ли выдающимися? / А.А. Бодалев, Л.А. Рудкевич. – М. : КВАНТ, 1997. – С. 53–57.
3. Завалишина Д.Н. Внепрофессиональные потенциалы высокого профессионализма / Д.Н. Завалишина // Психология способностей: Современное состояние и перспективы исследований : м-лы научной конференции, посвященной памяти В.Н. Дружинина. – М. : Ин-т психол. РАН, 2005. – С. 358–362.
4. Зеер Э.Ф. Психология профессий : учебное пособие / Э.Ф. Зеер. – М. : Академический проект ; Екатеринбург : Деловая книга, 2003. – 336 с.
5. Канівець Т.М. Основні труднощі у підготовці студентів до здійснення майбутньої професійної кар'єри та роль власної активності студентів для їх подолання / Т.М. Канівець // Теоретичні та Прикладні проблеми

психології : зб. наук. праць Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля. – Луганськ : СХУ ім. В. Даля, 2012. – №3 (29). – С. 158–168.

6. Карамушка Т.В. Уявлення аспірантів про сутність майбутньої професійної кар'єри, можливі напрямки і типи її здійснення / Т.В. Карамушка // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки, 2014. – Вип. 2. – С. 92–98.
7. Климов Е.А. Психология профессионализма / Е.А. Климов. – М. : Знание, 1996. – 95 с.
8. Кондаков И.М. Методологические основания зарубежных теорий профессионального развития / И.М. Кондаков, А.В. Сухарев // Вопросы психологии. – 1989. – № 5. – С. 158–164.
9. Кричевский Р.Л. Психология профессиональной карьеры / Р.Л. Кричевский // Психология профессиональной деятельности / под общ. ред. А.А. Деркача. – М. : РАГС, 2004. – С.76–99.
10. Кузнецов О.І. Кар'єрна спрямованість студентів технічних спеціальностей / О.І. Кузнецов // Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. – Психологія, 2016. – Вип. 52. – С. 78–86.
11. Маслоу А. Мотивация и личность / А. Маслоу. – СПб. : Питер, 2003. – 351 с.
12. Митина Л.М. Психологические основы профессионального развития личности в системе «человек – образование – профессия» / Л.М. Митина // V Международная научно-практическая конференция «Человек - образование - профессия» (6–8 июля 2009 года) / под ред. Л.М. Митиной. – М. : ПИ РАО, МГППУ, 2009. – С. 10–15.
13. Платонов К.К. Занимательная психология / К.К. Платонов. – СПб. : Питер Пресс, 1997. – 88 с.
14. Потеев А.А. Мысль и язык / А.А. Потеев. – К. : СИНТО, 1993. – 192 с.
15. Шевченко Н.Ф. Кар'єрні очікування фахівця: діагностика і розвиток : [монографія] / Н.Ф. Шевченко, М.В. Сурыкова. – Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2011. – 250 с.
16. Шпет Г.Г. Психология социального бытия / Г.Г. Шпет. – М. : ИПП, Воронеж : НПО «Модэк», 1996. – 492 с.
17. Штученко І.С. Мотиваційно-ціннісні детермінанти формування кар'єрної стратегії студентів технічних спеціальностей : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Штученко Ірина Євгенівна ; Харків. нац. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. – Х., 2016. – 21 с.
18. Шэйн Э.Х. Организационная культура и лидерство / Э.Х. Шейн ; пер. с англ. ; под ред. В.А. Спивака. – СПб. : Питер, 2002. – 336 с.
19. Щелокова Е.Г. Ценностно-смысловое содержание карьерной направленности : дисс. ... канд. психол. наук : 19.00.05 / Щелокова Екатерина Галиуловна ; Ярослав. гос. ун-т им. П.Г. Демидова. – Челябинск, 2012. – 285 с.
20. Щотка О.П. Професійна кар'єра та практика її розвитку в організаціях освіти / О.П. Щотка // Актуальні проблеми психології. Том 1: Соціальна психологія. Психологія управління. Організаційна психологія : зб. наук. праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / за ред. С.Д. Максименка, Л.М. Карамушки. – К. : Міленіум, 2002. – С. 89–83.
21. Mirvis, P.H. Psychological success and the boundaryless career / P.H. Mirvis, D.T. Hall // Journal of Organizational Behavior. – 1994. – Vol. 15. – P. 365–380.

Spysok vykorystanykh dzherel

1. Bogatyreva O.O. Lichnostnye faktory professional'noj samorealizatsii : avtoref. ... diss. kand. psihol. nauk : 19.00.01 / Bogatyreva Ol'ga Olegovna ; Psihol. in-t Ros. akad. obrazovaniya. – M., 2009. – 25 s.
2. Bodalev A.A. O soderzhanii i napolnenii ponjatija kar'era i ee variantah. Kak stanovjatsja velikimi li vydajushhimisja? / A.A. Bodalev, L.A. Rudkevich. – M. : KVANT, 1997. – S. 53–57.
3. Zavalishina D.N. Vneprofessional'nye potentsialy vysokogo professionalizma / D.N. Zavalishina // Psihologija sposobnostej: Sovremennoe sostojanie i perspektivy issledovanij : m-ly nauchnoj konferencii, posvjashhennoj pamjati V.N. Druzhinina. – M. : In-t psihol. RAN, 2005. – S. 358–362.
4. Zeer Je.F. Psihologija professij : uchebnoe posobie / Je.F. Zeer. – M. : Akademicheskij proekt ; Ekaterinburg : Delovaja kniga, 2003. – 336 s.
5. Kanivets' T.M. Osnovni trudnoshchi u pidhotovtsi studentiv do zdiysnennya maybutn'oyi profesijnoyi kar'yery ta rol' vlasnoyi aktyvnosti studentiv dlya yikh podolannya / T.M. Kanivets' // Teoretychni ta Prykladni problemy psykholohiyi : zb. nauk. prats' Skhidnoukrayins'koho natsional'noho universytetu im. V. Dallya. – Luhans'k : SNU im. V. Dallya, 2012. – №3 (29). – S. 158–168.
6. Karamushka T.V. Uyavlennya aspirantiv pro sutnist' maybutn'oyi profesijnoyi kar'yery, mozhlyvi napryamky i typy yiyi zdiysnennya / T.V. Karamushka // Aktual'ni problemy sotsiolohiyi, psykholohiyi, pedahohiky, 2014. – Vyp. 2. – S. 92–98.
7. Klimov E.A. Psihologija professionalizma / E.A. Klimov. – M. : Znanie, 1996. – 95 s.
8. Kondakov I.M. Metodologicheskie osnovaniya zarubezhnyh teorij professional'nogo razvitija / I.M. Kondakov, A.V. Suharev // Voprosy psihologii. – 1989. – № 5. – S. 158–164.
9. Krichevskij R.L. Psihologija professional'noj kar'ery / R.L. Krichevskij // Psihologija professional'noj dejatel'nosti / pod obshh. red. A.A. Derkacha. – M. : RAGS, 2004. – S.76–99.
10. Kuznetsov O.I. Kar'yerna spryamovanist' studentiv tekhnichnykh spetsial'nostey / O.I. Kuznetsov // Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni H. S. Skovorody. – Psykholohiya, 2016. – Vyp. 52. – S. 78–86.

11. Maslou A. Motivacija i lichnost' / A. Maslou. – SPb. : Piter, 2003. – 351 s.
12. Mitina L.M. Psihologicheskie osnovy professional'nogo razvitija lichnosti v sisteme «chelovek – obrazovanie – professija» / L.M. Mitina // V Mezhdunarodnaja nauchno-prakticheskaja konferencija «Chelovek - obrazovanie - professija» (6–8 ijulja 2009 goda) / pod red. L.M. Mitinoj. – M. : PI RAO, MGPPU, 2009. – S. 10–15.
13. Platonov K.K. Zanimatel'naja psihologija / K.K. Platonov. – SPb. : Piter Press, 1997. – 88 s.
14. Potebnja A.A. Mysl' i jazyk / A.A. Potebnja. – K. : SINTO, 1993. – 192 s.
15. Shevchenko N.F. Kar"yerni ochikuvannya fakhivtsya: diahnostryka i rozvytok : [monohrafiya] / N.F. Shevchenko, M.V. Suryakova. – Zaporizhzhya : Zaporiz'kyy natsional'nyy universytet, 2011. – 250 s.
16. Shpet G.G. Psihologija social'nogo bytija / G.G. Shpet. – M. : IPP, Voronezh : NPO «Modjek», 1996. – 492 s.
17. Shtuchenko I.Ye. Motyvatsiyno-tsinnisni determinanty formuvannya kar"yernoyi stratehiyi studentiv tekhnichnykh spetsial'nostey : avtoref. dys. ... kand. psyhol. nauk : 19.00.07 / Shtuchenko Iryna Yevhenivna ; Kharkiv. nats. ped. un-t im. H.S. Skovorody. – Kh., 2016. – 21 s.
18. Shjejn Je.H. Organizacionnaja kul'tura i liderstvo / Je.H. Shejn ; per. s angl. ; pod red. V.A. Spivaka. – SPb. : Piter, 2002. – 336 s.
19. Shhelokova E.G. Cennostno-smyslovoe sodержanie kar'ernoj napravlenosti : diss. ... kand. psihol. nauk : 19.00.05 / Shhelokova Ekaterina Galiulovna ; Jaroslav. gos. un-t im. P.G. Demidova. – Cheljabinsk, 2012. – 285 s.
20. Shchotka O.P. Profesiyna kar"yera ta praktyka yiyi rozvytku v orhanizatsiyakh osvity / O.P. Shchotka // Aktual'ni problemy psykholohiyi. Tom 1: Sotsial'na psykholohiya. Psykholohiya upravlinnya. Orhanizatsiyna psykholohiya : zb. nauk. prats' Instytutu psykholohiyi im. H.S. Kostyuka APN Ukrainy / za red. S.D. Maksymenka, L.M. Karamushky. – K. : Milenium, 2002. – S. 89–83.
21. Mirvis, P.H. Psychological success and the boundaryless career / P.H. Mirvis, D.T. Hall // Journal of Organizational Behavior. – 1994. – Vol. 15. – R. 365–380.

Shevchenko, N.F., Shvigl, O.V. Analysis of the concept of career in the theories of foreign scholars.

The article presents the results of theoretical analysis of the problem of professional career in the theories of foreign researchers. The authors describe the effects of cultural and historical environment and personal activities on the choice of a certain career. Based on the analysis of the theories proposed by foreign scholars, the main approaches to understanding career include: 1) the meaningful approach: career as an occupation, profession; 2) the procedural approach: career as a professional advancement; career as an official promotion; 3) the status approach: career as an indicator of personal success; 4) the role-play approach: career as a social role that meets social expectations (standards of success); 5) the value approach: career as a consistency of personal and social needs, goals, values and interests; 6) the personal-professional approach: career as a process of professional self-determination; 7) the biographical approach: career as personal work records; career as life in general; 8) the acmeological approach: career as a process of self-realization via professional activities. The value system of an individual plays the leading role in their choosing career and life path as well as in their career development and professional self-realization. Career is defined as self-actualization of personality in professional activities. The combination of personal and professional development is harmonious when the career is filled with personal meanings and values that agree with the general orientation of the individual. A promising area of research is the system of personal values and meanings and dynamics of students' career orientations as well as development of students' career development programs.

Keywords: career, value system, personal values and meanings, professionalism, self-realization.

Відомості про авторів

Шевченко Наталія Федорівна, доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки та психології освітньої діяльності Запорізького національного університету, м. Запоріжжя, Україна.

Shevchenko, Nataliia Fedorivna, doctor of psychological sciences, professor, head of the chair of pedagogics and psychology of education of Zaporizhzhia National University, Zaporizhzhia, Ukraine.

E-mail: shevchenkonf.20@gmail.com

Швігл Олександра Вікторівна, магістрант кафедри психології Запорізького національного університету, м. Запоріжжя, Україна.

Shvihl, Oleksandra Viktorivna, student-master of psychology department of Zaporizhzhia National University, Zaporizhzhia, Ukraine.

E-mail: sandrashvigl@gmail.com

Отримано 6 листопада 2017 р.
Рецензовано 13 листопада 2017 р.
Прийнято 20 листопада 2017 р.